

УДК 37.091.3:811'243:5

*Ірина Микитка, викладач кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті розглянуто методи та інноваційні підходи до викладання іноземної мови професійного спрямування та наведено практичні рекомендації до їх застосування.

Ключові слова: *інтерактивні методи, проблемний підхід, метод проектів, змішане навчання, інноваційні технології.*

Лит. 8.

*Ірина Микитка, преподаватель кафедры иностранных языков для природоведческих факультетов
Львовского национального университета имени Ивана Франко*

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПРОЦЕССУ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО НАЗНАЧЕНИЯ

В статье рассмотрены методы и инновационные подходы к преподаванию иностранного языка профессионального назначения и даны практические рекомендации к их использованию.

Ключевые слова: *интерактивные методы, проблемный подход, метод проектов, смешанное обучение, инновационные технологии.*

*Iryna Mykytka, Lecturer of Foreign Languages
Lviv National University by I. Franko*

MODERN APPROACHES OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE FOR SPECIAL PURPOSES

Methods and innovative approaches towards teaching a foreign language for special purposes are considered and practical recommendations of their usage are given in the article.

Keywords: *interactive methods, problem approach, project method, blended learning, innovative technologies.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі входження України до європейського освітнього простору та участь українських фахівців у міжнародних проєктах вимагають від сучасного спеціаліста володіння іноземною мовою для реалізації таких аспектів професійної діяльності як ознайомлення з новими технологіями, відкриттями та тенденціями в розвитку науки і техніки, налагоджування контактів із зарубіжними партнерами. Лише глибоке володіння іноземною мовою професійного спрямування забезпечує повноцінний обмін науково-технічною інформацією. Конкурентоспроможні кваліфіковані фахівці сьогодні повинні вміти не тільки прочитати і зрозуміти іноземну літературу за фахом, але й володіти достатніми навичками та вміннями вести дискусії на професійні теми, брати участь у конференціях, проводити презентації та шукати потрібну інформацію в Інтернеті або будь-яких інших іншомовних джерелах.

Актуальність статті зумовлена сучасними вимогами до викладання іноземної мови професійного спрямування та необхідністю ознайомлення студентів з новими формами

організації роботи на практичних заняттях у вищих навчальних закладах із використанням інноваційних технологій та методів навчання.

Аналіз останніх публікацій засвідчує наявність значної кількості наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних педагогів у таких напрямках: інноваційні підходи до вивчення іноземної мови у підготовці фахівців (О. Авксентьєва, О. Письменна, Т. Ваколюк, О. Плотнікова, Л. Рабійчук, Л. Черноватий); організація роботи студентів на практичних заняттях з іноземної мови (О. Тарнопільський, О. Кулькіна, Н. Гез, Б. Лапідус, М. Ляховицький та ін.); викладання профільних дисциплін іноземними мовами (Г. Козлакова, Т. Шаргун); навчання презентації іноземною мовою (Ю. Авсюкевич, І. Зимня).

Метою цієї статті є окреслення головних рис і переваг нових методів та підходів до викладання іноземної мови професійного спрямування у немовних навчальних закладах, що існують у вітчизняній та зарубіжній методиці, та пропозиції щодо використання деяких із них на практичних заняттях у ВНЗ.

Основний виклад матеріалу. Професійна спрямованість повинна бути стержем навчання

іноземної мови на факультетах та у ВНЗ немовного профілю, позаяк вона ґрунтується на врахуванні потреб майбутніх фахівців у певній спеціальності.

Сфера іноземної мови професійного спрямування (зокрема ділової), згідно з Н. Брігером, складається з наступних взаємопов'язаних компонентів: знання мови, комунікативних вмінь та професійного змісту. Завдання викладача полягає у поступовому збільшенні мовних знань студентів з основ фаху та розвитку комунікативних умінь, притаманних професійній діяльності. М. Елліс і К. Джонсон також вважають, що навчання має базуватися на фаховості. Тобто ознакою навчання мови професійного спрямування є її специфіка щодо певних професійних потреб тих, хто навчається [8, 12]. Оскільки ці сфери та ситуації відрізняються залежно від спеціальності, зміст різних курсів іноземної мови також буде різним. Виходячи з того, що спеціаліст певної галузі потребує знання іноземної мови для успішного здійснення своєї діяльності у професійних ситуаціях, увесь процес навчання іноземної мови професійного спрямування повинен бути максимально наближеним до реальної професійної діяльності даного спеціаліста [7, 37]. Досвід практичної роботи свідчить, що в умовах відсутності мовного середовища невимушені ситуації спілкування іноземною мовою виникають дуже рідко. Більшість ситуацій моделюються викладачем, але оскільки всі параметри ситуацій аналогічні суспільним і зумовлюють появу відповідної комунікативної інтенції та вирішення комунікативного завдання у студентів формуються повноцінні мовленнєві уміння.

Сучасні вимоги до випускників ВНЗ передбачають вміння проводити презентацію іноземною мовою. Методика навчання презентації іноземною мовою, як вважає Ю.С. Авсюкевич, базується на загальних принципах сучасної системи викладання мови професійного спрямування [1, 25]. Першого принципу мотиваційної достатності у навчанні під час підготовки презентації можна досягти за умови належної організації викладання з використанням завдань на досягнення мети, які забезпечують особистісне самовираження студентів засобами мови. Принцип культурологічності навчання презентації полягає у залученні прикладів презентацій носіїв іншої культури. Принцип практичної реалізації комунікативної компетенції у навчанні означає необхідність якомога точніше відтворювати умови професійних відносин, які моделюють реальні умови презентації. Принцип

проблемності навчання передбачає включення завдань проблемного характеру. Принцип автономії творчої навчальної діяльності полягає у вмінні студента самостійно вирішувати проблемні творчі завдання засобами мови, що вивчається [6, 60].

Модернізація процесу викладання іноземних мов у вищій школі зумовила необхідність використання особистісно орієнтованого підходу до викладання. Базовими положеннями даної методики є спрямованість на розвиток особистості як активного суб'єкта навчальної діяльності, підвищення ролі самостійної роботи, контролю і самоконтролю за процесом та результатами оволодіння іноземною мовою. Все це знайшло відображення в загальноприйнятій нині у вищій школі модульній системі навчання. Специфіка модульної системи навчання іноземних мов дозволила їй зайняти вагоме місце в системі викладання іноземних мов у вищій школі і поєднати традиційні та інноваційні методи викладання.

Визначальною тенденцією у викладанні іноземних мов, на нашу думку, є реалізація комунікативного підходу. Комунікативний підхід передбачає навчання спілкування та формування здатності до міжкультурної взаємодії. Комунікативно-орієнтоване навчання вимагає формування у студентів комунікативної компетенції, яка вважається сформованою, якщо майбутній фахівець використовує іноземну мову, щоб самостійно отримувати й розширювати свої знання і досвід. Саме формування комунікативної компетенції є першочерговою метою вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі. Слід зазначити, що на сьогодні викладачі і методисти надають перевагу інтерактивним методикам викладання, де студент є не простим слухачем, а активним творцем процесу навчання, здатним до взаємодії та активного спілкування. Саме інтерактивні технології, у яких закладено потенціал розвитку, створюють необхідні передумови для формування мовленнєвої компетенції студентів, здатності критично мислити, приймати колективні та індивідуальні рішення, вдосконалювати професійну та загальну культуру спілкування.

У процесі реалізації інтерактивного методу на практичних заняттях з іноземної мови професійного спрямування необхідно пам'ятати, що його базовим принципом є принцип колективної взаємодії, згідно з яким досягнення студентами комунікативних цілей відбувається через професійну та соціально-інтерактивну діяльність: дискусії та обговорення, діалоги та

рольові ігри, імітації, імпровізації, дебати. Інтерактивна діяльність поєднує співробітництво мовленнєвих партнерів та керованість процесом навчання з боку викладача. Така діяльність, що забезпечує позитивний вплив колективу на особистість кожного студента та формує сприятливі взаємовідносини у навчальній групі, відповідає особистісно орієнтованому підходу до навчання та узгоджується з загальноєвропейськими рекомендаціями щодо демократизації та гуманізації навчального процесу. Практичний досвід показує, що використання в навчальному процесі інтерактивних технологій навчання збільшує діапазон термінологічної лексики за фахом, робить процес навчання пізнавальним і професійно спрямованим. Інтерактивні технології навчання стимулюють когнітивні процеси та активізують мовний і мовленнєвий матеріал в іншомовному спілкуванні студентів, розвивають їхні творчі здібності і професійно орієнтовані вміння в наближених до реальних умовах.

На сучасному етапі реалізація інноваційних підходів до викладання іноземної мови професійного спілкування неможлива без проблемного підходу. Головною метою такого підходу є створення проблемних ситуацій. Розвиток творчої, професійної та пізнавальної діяльності студентів буде успішним, якщо викладач залучатиме їх до обґрунтування власної точки зору щодо певної проблеми, яка стає предметом дослідження. Пізнавальна діяльність студентів при цьому включатиме етапи пошуку, аналізу та вирішення, що вимагатиме актуалізації знань і вмінь. Проблемні ситуації можуть бути створені на всіх етапах навчального процесу.

Аналіз джерел показує, що у сучасній теорії проблемного навчання існує тенденція виокремлювати педагогічні та психологічні проблемні ситуації. Проблемний підхід стимулює таку діяльність студентів, як ведення дискусії та розвиває творче мислення студентів, залучає їх до дослідницької діяльності, формує пізнавальний інтерес і дослідницькі вміння.

Аналіз сучасних методичних особистісно орієнтованих підходів до викладання іноземної мови професійного спрямування свідчить про те, що однією з найбільш поширених інноваційних технологій є метод проектів, який розглядають як цілісну педагогічну систему. Основою цієї системи є побудова навчання на творчому засвоєнні знань у процесі самостійної, індивідуальної або групової діяльності для виконання фахового завдання з обов'язковою презентацією результату. Проектна технологія навчання найбільше відповідає сучасним вимогам,

що стоять перед навчанням професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою. Як показує практика, у XXI ст. технологія проектів передбачає уміння адаптуватися до умов життя, які швидко змінюються. Виконуючи проекти, студенти вчаться самостійно приймати рішення, брати на себе відповідальність за їх реалізацію, планувати, мислити критично, а також працювати в групі, допомагати один одному, шукати інформацію з різних джерел, висувати гіпотези, презентувати матеріал, оцінювати результат, поєднувати мовні та фахові навички. Таким чином, практичною метою навчання іноземної мови за допомогою методу проектів є формування мовленнєвих здібностей та комунікативної компетенції студентів (навичок і вмінь говоріння, аудіювання, читання та письма) на основі спілкування, обмеженого тематикою та мовним матеріалом [5, 7]. В умовах модернізації навчального процесу у вищій школі з метою підвищення ефективності навчання навикам аудіювання методисти рекомендують ширше використовувати когнітивні технології навчання. Письмове відтворення аудіювання сприяє перетворенню репродуктивної пізнавальної діяльності на продуктивну.

Процес викладання іноземної мови професійного спілкування неможливо уявити без роботи з текстами. Нові підходи до організації такої роботи полягають у тому, що сама робота починається з визначення завдань на уміння прогнозувати зміст і мету тексту, актуалізувати досвід і знання студентів на зняття мовних труднощів. Постановка актуальних, професійних і цікавих питань перед читанням тексту, на думку методистів, дозволяє студентам прогнозувати зміст тексту, підсилити їхню мотивацію, ініціювати до формулювання своєї думки.

Аналізуючи сучасні підходи до викладання іноземної мови неможливо не відзначити широке використання Інтернету та комп'ютерних технологій. Використання комп'ютерів радикально змінило саму концепцію навчання мов, роблячи його значно ефективнішим та інтенсивнішим, більш творчим та наближеним до життя. Одним з нових підходів до викладання ділової іноземної мови, що базується на широкому впровадженні інформаційних технологій, є так зване "змішане навчання". Таке навчання суттєво відрізняється від більш традиційного підходу, в якому інформаційні технології (комп'ютер, Інтернет) додаються як надбудова до звичайної організації навчального процесу. Якщо від цієї надбудови відмовитися, навчальний процес не припинить свого існування. У змішаному навчанні,

на відміну від традиційного, використання інформаційних технологій, насамперед Інтернету, органічно вбудовано в навчальний процес. Самостійна робота цілком базується на використанні комп'ютера (пошук інформації в Інтернеті, виконання спільної проектної роботи, підготовка презентацій тощо). Аудиторна робота стає неможливою, якщо не було самостійної підготовки через використання інформаційних технологій. У змішаному навчанні робота в аудиторії та самостійна робота з використанням інформаційних технологій урівноважені, і кожна є абсолютно необхідною. Саме під час аудиторної роботи студенти представляють результати того, що вони зробили самостійно, працюючи з комп'ютерами, аналізують досягнуте та отримують завдання та інструкції для подальшої самостійної діяльності. Таким чином, перевагами змішаного навчання над звичайним є його органічність, абсолютна взаємозалежність частин, а також можливість, з одного боку, використовувати у повному обсязі безмежні ресурси інформаційних технологій і, з другого, залишати спілкування іноземною мовою реальним, а не здебільшого віртуальним, як при дистанційному навчанні [6, 65].

Висновки. Отже, вивчення вітчизняних і зарубіжних джерел, а також досвід практичної діяльності дозволяють зробити висновок про те, що головними ознаками викладання іноземної мови професійного спілкування у вузах стають професійна спрямованість та комунікативна орієнтованість навчання. Щодо методів та підходів до викладання, переваги надаються інтерактивним технологіям, які сприяють розвитку пізнавальної та творчої активності студентів, формуванню комунікативної, мовленнєвої та міжкультурної компетенцій, створенню середовища, близького до професійної сфери діяльності майбутніх фахівців.

На сучасному етапі модернізація процесу викладання іноземних мов професійного спрямування у вищій школі триває, йде активний

пошук шляхів його вдосконалення. Збільшені фахові вимоги до випускників і реалії життя ставлять перед викладачами завдання і надалі вивчати та впроваджувати в навчальну практику найбільш ефективні методики і технології, поєднувати традиційні та інноваційні методи у викладанні дисципліни.

1. Авсюкевич Ю.С. Принципи навчання англomовної презентації студентів економічних напрямів / Ю.С. Авсюкевич // *Інозем. мови.* – 2008. – № 1. – С. 25 – 30.

2. Кіришова О.В. Професійно орієнтовані завдання у підготовці майбутніх викладачів до навчання студентів монологічного мовлення / О.В. Кіришова // *Педагогічні науки: зб. наук. праць.* – Херсон: Вид-во ХДУ, 2011. – № 57. – С. 277 – 283.

3. Кушнір В.С. Особливості критеріально-орієнтованого тестування при вивченні іноземної мови професійного спрямування у вищій школі [Електрон. ресурс] / В.С. Кушнір // *Матеріали III Всеукр. конф. “Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі”, 21 – 25 березня 2011, м. Київ.* – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1030>. – Назва з екрану.

4. Мартан Ж.-П. Використання методу “Учіння через навчання” на уроках іноземних мов / Ж.-П. Мартан, Ф.А. Ратнер, А.Е. Рахімова // *Інозем. мови в школі.* – 2007. – № 6. – С. 2 – 3.

5. Полат Е.С. Метод проектів на уроках іноземного мови / Е.С. Полат // *Иностран. яз. в школе.* – 2000. – № 2. – С. 3 – 10.

6. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английскому языку для делового общения: учеб. пособие / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – К.: Ленвіт, 2004. – С. 60 – 65.

7. Brieger N. *Teaching Business English Handbook* / N. Brieger. – OUP, 1997. – 192 p.

8. Ellis M. *Teaching Business English* / M. Ellis, Ch. Johnson. – OUP, 1994. – 237 p.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2014

“Проблемне навчання полягає в створенні перед учнями проблемних ситуацій, усвідомлені, “прийняті” і розв’язанні цих ситуацій у процесі спільної діяльності учня та вчителя при максимальній самостійності учнів і під загальним спрямовуючим керівництвом вчителя”.

*Шовія Кудрявцев
психолог*

